

підприємств, і, що заслуговує на особливу увагу, сплатити проїзд громадян, яким в законодавчому порядку встановлено пільги на проїзд. Запропонована модель функціонування транспортного елементу міського комплексу дозволить не тільки знизити їх рівень збитковості, але й перейти на стійку траєкторію зростання позитивного фінансового результату.

1. Кайлюк Є.М. Проблеми синергізма та диверсифікації в процесі формування оптимальних економічних структур житлово-комунального господарства України. – Харків: Форт, 2010. – 376 с.

2. Качала Т.М. Житлово-комунальне господарство в системі міського комплексу. – К.: Наукова думка, 2008. – 416 с.

3. Офіційний портал органів виконавчої влади України // www.kmu.gov.ua.

4. Інформаційний портал «Інтерсоциум» // www.intersocium.com.

5. Інформаційний портал про міський транспорт «Харків транспортний» // www.gortransport.kh.ua.

Отримано 06.10.2010

УДК 658.589

О.В. ДИМЧЕНКО, канд. екон. наук, Ю.Г. ІЛ'ЯШЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ГАЛУЗІ

Розкриваються питання стосовно сучасних умов формування грошових потоків ЖКГ. Аналізуються шляхи їх оптимізації при використанні потенціалу наявних інвестиційних ресурсів. Обґрунтовано важливість участі органів місцевого самоврядування у процесі стимулювання залучення потенційних інвестиційних ресурсів.

Раскрываются вопросы, касающиеся современных условий формирования денежных потоков ЖКХ. Анализируются пути их оптимизации при использовании существующих инвестиционных ресурсов. Обоснована важность участия органов местного самоуправления в процессе стимулирования привлечения потенциальных инвестиционных ресурсов.

The article deals with the problems of municipal enterprises cash flows formation under the condition of limited local budgets financing. The municipal cash flows optimization is considered to be one of the central aspects on the way to the successful city infrastructure creation. The article discusses municipal authority participation in the process of potential investors' involvement as the question of great importance.

Ключові слова: інвестиційні ресурси, грошові потоки, оптимізація грошових потоків, інвестиційний механізм, інвестиційна привабливість, управлінський ресурс органів місцевого самоврядування.

В умовах сучасного стану економіки країни, однією з характеристик якої є обмеженість місцевих бюджетів, стимулювання процесу залучення приватних інвестицій в галузь житлово-комунального гос-

подарства (ЖКГ) набуває неабиякої актуальності. Формування механізму забезпечення галузі інвестиційними ресурсами на сучасному етапі є важливою умовою сталого розвитку міст в умовах ринкової економіки. Однак, існуючі процеси формування грошових потоків галузі не сприяють інтенсифікації залучення в неї інвестиційних ресурсів, а економічні результати даних процесів не збалансовані з потребами жителів міста, що знижує ефективність інвестиційної діяльності житлово-комунальних підприємств та в цілому інвестиційну привабливість галузі.

Необхідною умовою забезпечення ефективного інвестиційного механізму у сфері ЖКГ є залучення до інвестиційної діяльності управлінського ресурсу органів місцевого самоврядування, яким підпорядковані підприємства галузі, що зумовлено об'єктивною залежністю обсягів реально сформованих грошових потоків від рівня соціально-економічного розвитку території.

В рамках досягнення найбільш оптимального вирішення зазначеної проблеми виникає потреба у вирішенні наступних завдань: розкриття сутнісних характеристик грошових потоків галузі на рівні міста; дослідження організації галузевих інвестиційних потоків у системі ЖКГ; розгляд механізмів оптимізації грошових потоків підприємств ЖКГ; розробка теоретико-методичних аспектів створення ефективної системи формування грошових потоків підприємств галузі.

Дослідження цієї проблематики закордонними вченими торкається лише проблем визначення часу та обсягу надходжень і витрачання грошових коштів, що виступає частиною розробки плану оборотних коштів підприємств, а отже, грошові потоки розглядаються у короткостроковому періоді незалежно від довгострокового характеру інвестиційної діяльності, на відміну від довгостроково-дефіцитного характеру грошових потоків підприємств ЖКГ. Вітчизняні економісти О.В.Дзюблук, А.А.Луцьянченко, А.М.Поддєрьогін [2-4] визначають актуальність дослідження грошових потоків для визначення джерел інвестиційного капіталу й оцінки його використання в наступному періоді. Проте питання оптимізації грошових потоків саме цієї галузі є недостатньо дослідженим, а існуючі механізми їх оптимізації потребують адаптації до умов та особливостей діяльності підприємств ЖКГ.

Метою статті є аналіз можливостей підвищення інвестиційної привабливості галузі ЖКГ за рахунок оптимізації грошових потоків на підприємствах та розкриття теоретико-методичних аспектів їх удосконалення.

Економічна сутність грошових потоків формулюється як сукупність розподілених за окремими інтервалами досліджуваного періоду

часу надходжень та видатків грошових коштів, що генеруються діяльністю підприємств, рух яких пов'язаний із факторами часу, ризику та ліквідності. Можливість дослідження руху грошових потоків підприємства, безперервного управління їх формуванням та порядком їх вибуття, а також їх збалансований стан є одними з найважливіших умов створення інвестиційно-привабливого клімату галузі. Водночас на сучасному етапі економічного розвитку ЖКГ міста, в умовах постійного пошуку підприємствами галузі альтернативних джерел фінансування, необхідним стає залучення у цей процес всіх суб'єктів – основних інвесторів [3].

Проте дослідження фінансової діяльності підприємств ЖКГ, проведене шляхом аналізу фінансової звітності, показало відсутність збалансованості грошових потоків, на що вказує існування великої як дебіторської заборгованості споживачів, так і кредиторської заборгованості підприємств галузі перед постачальниками [6]. Наприклад, загалом по галузі ЖКГ України було зафіксоване стійке зростання дебіторської заборгованості з 8,7 млрд. грн. у 2003 р. до 13,7 млрд. грн. у 2009 р. [5]. Про масштаб зазначеної проблеми та необхідність оптимізації грошових потоків підприємств свідчить також і характер розбалансованості – дефіцитно-довгостроковий. Складність полягає у тому, що в сучасній економічній практиці існує чітко визначені методологічні механізми оптимізації грошових потоків, для яких властивим є надлишковий та дефіцитно-короткостроковий характер, водночас певні ускладнення виникають і через специфічні особливості діяльності підприємств ЖКГ. Саме тому для активізації інвестиційної діяльності в галузі, необхідно поглибити дослідження умов формування грошових потоків ЖКГ на рівні міста. Для наукового обґрунтування основних закономірностей кругообігів інвестиційних ресурсів важливо виявити типові шляхи їх руху, пропорції витрат, а також відносини, що їх «обслуговують», тобто елементів, які формують базову систему інвестиційної діяльності суб'єктів інвестування.

Алгоритм порядку дій щодо формування такої системи пропонується розробити аналогічно алгоритму формування будь-якої системи, але адаптованим до поставлених завдань з оптимізації грошових потоків підприємств галузі, за наявності таких послідовних етапів.

По-перше, визначаються границі системи – нові сектори ринку капіталу в ЖКГ міста. Згідно цього підходу доцільним є поділити усі об'єкти інвестиційної програми ЖКГ міста на дві групи: об'єкти, які дозволяють отримати високу норму прибутку в процесі їхньої експлуатації на території певного міста (наприклад, будівництво та експлуатація автомобільних доріг, об'єктів дорожнього господарства;

будівництво та експлуатація шляхів сполучення та ін.); об'єкти з низьким рівнем рентабельності чи збиткові, але які мають високу соціальну значимість і необхідні для життєдіяльності міста (водопостачання, відведення та очищення стічних вод; надання послуг міським громадським транспортом; збирання та утилізація сміття; та ін.) [4].

По-друге, визначаються елементи системи, коло суб'єктів, тобто основних інвесторів, які здійснюватимуть вкладення власних і запозичених коштів у інвестиційне забезпечення розвитку галузі міста для досягнення певних бажаних цілей. На сучасному етапі до них можна віднести: населення; сектор реальної економіки (у тому числі ЖКГ); фінансово-кредитний сектор; органи місцевого самоврядування [1].

По-третє, описуються процеси формування грошових потоків ЖКГ міста, тобто здійснюється опис взаємодії елементів системи, що доцільно представити у вигляді таблиці.

Надходження і вибуття інвестиційних ресурсів з різних джерел

Надходження інвестиційних ресурсів	Вибуття інвестиційних ресурсів
1	2
<i>Грошові потоки, що формуються із внутрішніх джерел власних інвестиційних ресурсів підприємств ЖКГ міст</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - прибутки; - амортизаційні відрахування; - кошти інвестовані споживачами житлово-комунальних послуг через тариф; - кошти, отримані внаслідок зниження собівартості житлово-комунальних послуг при незмінному тарифі на дані послуги; - кошти інших підприємств ЖКГ як реінвестиції у межах даного міста; надходження від економії (енергоресурсів, кількості ремонтів, експлуатаційних витрат на обслуговування модернізованого обладнання галузі); - збільшення надходжень від амортизації; - збільшення прибутків у підприємств ЖКГ через ріст економічної активності, житлового будівництва в даному місті, а як наслідок – збільшення попиту на послуги більш високої якості та розширеної номенклатури 	<ul style="list-style-type: none"> - інвестиційні витрати на проведення заходів технічної модернізації об'єктів житлово-комунальної інфраструктури міста та житлове будівництво; - можливе збільшення витрат на експлуатацію об'єктів ЖКГ після виконання заходів модернізації; - податкові платежі підприємств галузі
<i>Грошові потоки, що формуються із зовнішніх джерел власних інвестиційних ресурсів підприємств галузі міста</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - емісія акцій підприємств ЖКГ міста; - асигнування із бюджетів різних рівнів на безповоротній основі; - цільові асигнування недержавних інвестиційних фондів та інститутів на безповоротній основі. 	<ul style="list-style-type: none"> - виплата дивідендів акціонерам підприємств ЖКГ міста; - податкові платежі підприємств галузі.

1	2
<i>Грошові потоки, що формуються із залучених джерел інвестиційних ресурсів підприємств ЖКГ міст</i>	
- довготермінові кредити банків (у тому числі іпотечний кредит); - довготермінові кредити та залучення небанківських фінансових установ; - державні цільові та пільгові кредити (кредити з місцевого та державного бюджетів); - фінансовий лізинг; - емісія облігацій підприємствами ЖКГ міста.	- витрати на обслуговування кредитів та страхування; - витрати на обслуговування облігацій; - лізингові платежі.

По-четверте, визначається організаційна структура, тобто структура відображення процесів взаємодії між елементами системи та функціональна структура, тобто відображення функцій організаційної структури системи. Організаційна структура визначає організаційно-інституційну основу забезпечення реалізації управлінського ресурсу в системі. Водночас функціональна структура визначає завдання, обов'язки, повноваження організаційно-інституційної структури, що бере участь у регулюванні процесів взаємодії між елементами системи. Тобто кожному визначеному елементу присвоюється своє коло функцій, обов'язків і т.д. [4]. Організаційно-інституційна та функціональна структури цієї системи в ЖКГ налічують наступні елементи з властивими їм функціями:

- фінансові служби підприємств ЖКГ міста (функції: розробка інвестиційних проектів розвитку галузі; передача у концесію та емісія акцій підприємств; впровадження ресурсозберігаючих технологій і т.д.);
- державні органи (у тому числі іноземних країн) та органи місцевого самоврядування (функції: пряме фінансування розвитку галузі із місцевого бюджету; страхування та гарантування комерційних кредитів для розвитку ЖКГ міста; система премій (прямі бюджетні дотації); податкові преференції; програмно-цільове планування для формування та реалізації розробки ефективної інвестиційної політики розвитку галузі і т.д.);
- державні та недержавні інвестиційні фонди УФСІ (Український фонд соціальних інвестицій), ФКМР (Фонд кредитування муніципального розвитку) та інші інвестиційні фонди (функції: допомога містам у підготовці бізнес-планів для отримання кредитів інвестиційних фондів та з інших джерел; проведення оцінки здатності міст погашати кредити; видача кредитів органам місцевого самоврядування для роз-

витку ЖКГ і т.д.);

- венчурні фонди (функції: створення на базі підприємств ЖКГ спільних підприємств з венчурним капіталом; відокремлення окремих підрозділів та служб зі складу підприємства в окреме підприємство із венчурним капіталом; створення вигідних умов для інвестування в галузь міста з метою переорієнтації інвесторів фонду і т.д.);

- інвестиційні та консалтингові компанії (функції: виконують функції консультативного супроводження інвестицій, працюючи з інвесторами, державними фондами, місцевою владою з метою інформування про інвестиційні ризики та прогнози розвитку ЖКГ міста і т.д.);

- банки, страхові та лізингові компанії (функції: нагромадження капіталів та їх інвестиційне використання в ЖКГ міста; поширення іпотеки та лізингу; запровадження ефективної системи страхування інвестиційних ризиків у галузі міста; видача кредитів, відкриття кредитних ліній для інвестиційної діяльності підприємств ЖКГ і т.д.);

- приватні інвестори (у тому числі іноземні) (функції: фінансування найбільш ефективних інвестиційних проєктів, що мають застосування у галузі ЖКГ, підтримка конкурентоспроможності підприємств галузі та забезпечення їх інноваційного розвитку і т.д).

По-п'яте, описується матеріал системи, тобто визначається основа, на якій будується система. Загалом, матеріал системи – це інвестиційні ресурси та необхідні умови для їхньої трансформації у грошові потоки ЖКГ міста [4].

Водночас, з іншого боку, на підприємствах ЖКГ пропонується впровадження наступних заходів: впровадження процедури щоденної звірки балансу готівкових грошових коштів, що дасть достовірну інформацію про поточний залишок засобів на рахунках і в касі підприємства; створення реєстру поточних платежів, задля прозорості процесу впорядкування грошових потоків підприємств; побудова максимально детального бюджету руху грошових коштів на майбутній звітний період (місяць), що дозволить оптимізувати грошові потоки підприємств і передбачити касові розриви; проведення робіт з підвищення платіжної дисципліни дебіторів.

Також наведені заходи доповнюються розробкою заходів щодо збільшення внереалізаційних доходів. Для цього спільно з інженерною службою аналізується можливість реалізації частини неживаного устаткування або його консервації. Акт про консервацію устаткування передається до податкової інспекції, завдяки чому можна буде не платити податок на майно по законсервованих об'єктах. Підприємство може отримати додаткові прибутки за рахунок здачі в оренду неживи-

ваних площ або переміщення офісних приміщень в менш дороге місце. Пропонується також розробити методичні основи застосування механізму сек'юритизації активів комунальних підприємств з метою залучення інвестиційних ресурсів на базі вживання інноваційних фінансових інструментів з врахуванням можливостей зниження господарських ризиків [2].

Таким чином, оптимізація грошових потоків підприємств ЖКГ як чинник підвищення інвестиційної привабливості галузі вимагає застосування наведених заходів у комплексі, за умови розробки методичних основ регулювання дефіцитно-довгострокового дисбалансу грошових потоків підприємств галузі та створення ефективної системи управління процесом формування грошових потоків. Особливу увагу необхідно приділити включенню управлінського ресурсу органів місцевого самоврядування до системи формування грошових потоків ЖКГ міста на основі мотивації та стимулювання інвестиційної активності суб'єктів інвестування. Саме такий підхід до розробки системи формування грошових потоків ЖКГ міста дозволить визначити її структуру та формалізувати вплив управлінських інструментів органів місцевого самоврядування на розвиток галузі, шляхом забезпечення можливості створення не тільки сприятливого інвестиційного клімату, а й необхідних його якісних та кількісних параметрів на певний період з урахуванням комплексу наявних інвестиційних ресурсів.

1. Бланк И.А. Управление денежными потоками. – К.: Ника-Центр «Ельга», 2002. – 736 с.
2. Дзюблюк О.В. Особливості оцінювання грошового потоку підприємства в системі банківського аналізу кредитоспроможності позичальника // Банківська справа. – 2001. – №1. – С.8-12.
3. Лукьянченко А.А. Трансформация градообслуживающей системы. – Донецк, 2004. – 238 с.
4. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д., Невмержицька Н.Ю., Невмержицький Я.І. Фінансовий менеджмент. – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.
5. Особливості руху грошових коштів // <http://www.nbuv.gov.ua>.
6. Статистичні дані щодо динаміки дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємств ЖКГ // <http://vgo.org.ua>.

Отримано 30.09.2010